

DE ZIEKTE VAN AUJESZKY

Door runderen gescheiden te houden van varkens en door hygiënische maatregelen kan veel onheil worden voorkomen.

Biggen kunnen worden gevaccineerd.

Auteur: H. C. Everhard,
Veeartsenijkundige Dienst,
Den Haag.

Op 16 februari 1973 verscheen in de pers een A.N.P.-bericht onder de alarmerende kop: „Jeukpest maakt 400 slachtoffers”. Dit bericht begon als volgt: „De jeukpest of ziekte van Aujeszky in de Gelderse Vallei heeft nu al aan 400 kalveren en koeien het leven gekost. Het aantal slachtoffers onder de varkens is veel hoger”.

Plotseling ontstond er, ook buiten veterinaire kringen, grote belangstelling voor deze ziekte, die in 1902 voor het eerst door de Hongaar Aujeszky werd beschreven.

Daar aantasting gepaard kan gaan met hevige jeuk, kreeg de ziekte in Engelstalige landen de naam „mad itch”, vrij vertaald dus „gekmakende jeuk”, maar door een onbekend gebleven Nederlander herdoopt tot jeukpest.

In 1931 werd de ziekte, die over vrijwel de gehele wereld voorkomt, voor het eerst in Nederland vastgesteld. In dat jaar kwam de ziekte van Aujeszky voor onder runderen en varkens. Er waren jaren dat alleen runderen werden aangetast, maar sedert 1955 werden weer voornamelijk biggen op verspreid liggende bedrijven slachtoffer van de ziekte. Tot eind 1971 was de ziekte in ons land met uitzondering van verspreid voorkomende gevallen onder biggen van weinig belang en er werd nauwelijks aandacht aan besteed.

Gewijzigde verschijningsvorm

Eind 1971 begon de ziekte in toenemende mate en in een ten opzichte van voorheen gewijzigde vorm op te treden. Het klinische beeld veranderde en ook andere categorieën varkens dan alleen biggen werden aangetast, evenals het rundvee.

Het virus van Aujeszky verspreidt zich niet zelfstandig onder het rundvee. Als smetstofbron moet dan ook de varkensstapel worden beschouwd. Bij oudere varkens treedt weinig sterfte op en de overlevende dieren worden gevaarlijke smetstofreservoirs. Ook varkens die niet zichtbaar ziek zijn geweest, kunnen smetstofuitscheiders worden. De smetstof wordt uitgescheiden via de neus, de mond en met de uitwerpselen.

Knaagdieren, vooral **ratten en muizen**, alsmede hoogstwaarschijnlijk enkele vogelsoorten, die via hooi of stro en besmette voorwerpen worden geïnfecteerd, zouden de ziekte verder kunnen verspreiden. Het is echter niet nauwkeurig bekend in hoeverre deze dieren, die alle aan de ziekte kunnen sterven, voor hun dood nog uitscheiders zijn. Aangenomen wordt van niet, met uitzondering wellicht van de rat.

Varkens, die aan de ziekte gestorven ratten opvreten, worden eveneens besmet.

Jeukverschijnselen

In sommige gevallen van runderbesmetting treden ernstige jeukverschijnselen op. Bij varkens zijn dergelijke verschijnselen voor zover bekend tot dusver niet waargenomen. Honden en katten die ook kunnen worden aangetast, vertonen in de meeste gevallen eveneens jeuksymptomen. Zij spelen bij de smetstofoverbrenging van varkensstapel naar rundvee een belangrijke rol.

Varkens kunnen dus, zonder ziekteverschijnselen te vertonen, dragers en uitscheiders van smetstof zijn. Jonge biggen die worden besmet, vooral pasgeborenen en dieren jonger dan ongeveer twee weken, hebben geen kans op overleving, tenzij ze zijn geworpen door besmette zeugen, die inmiddels een voorraad natuurlijke antistoffen hebben opgebouwd. Dit kan al na enkele weken het geval zijn. Met de biest worden dan aan de biggen antistoffen toegediend, die een aantal weken bescherming kunnen bieden, voldoende om de eerste gevaarlijke periode door te komen.

Nauwelijks een probleem

Zoals gezegd vormde de ziekte tot voor kort in ons land nauwelijks een probleem. Dit in tegenstelling tot andere gebieden, zoals de Oost-Europese landen, waar regelmatig strijd tegen de ziekte wordt gevoerd. In Nederland werden incidenteel gevallen waargenomen op varkensfokbedrijven, waar jonge biggen werden aangetast. Verspreiding naar omliggende bedrijven kwam zelden voor. Bij de jongste uitbraak in de Gelderse Vallei werden echter niet alleen biggen door de ziekte aangetast, maar in vele gevallen werden ook de zeugen ziek. De temperatuur van deze dieren liep daarbij op tot boven de 40°, ze waren suf en wilden niet eten. Bij de zeugen duurde de ziekte kort, van 5 tot 7 dagen. Sterfte trad niet op, maar het ziektepercentage was zeer hoog. De ziekte gaf bovendien vaak aanleiding tot verwerpen.

Nieuw was ook dat de ziekte werd waargenomen op varkensmestbedrijven. De symptomen bleven vaag, de ziekte duurde van 7 tot 14 dagen, waarna geleidelijk volledig herstel volgde. Het ziektepercentage was optimaal, het sterftepercentage daarentegen vrij gering. Een ernstig economisch gevolg was echter een groeivertraging bij de aangetaste mestvarkens van ongeveer twee weken.

Runderen

Dat bij de jongste uitbraak ook weer runderen werden aangetast, heeft tot veel onrust aanleiding gegeven. Het ziekteproces heeft bij runderen een zeer snel verloop en vaak één of twee dagen na de eerste symptomen sterft het dier. Het sterftepercentage is optimaal, het ziektepercentage loopt sterk uiteen.

Ook thans is weer duidelijk gebleken, dat de varkensstapel als smetstofreservoir fungeert. Van daaruit kunnen de runderen worden besmet doordat ze in aanraking komen met neusafscheiding of uitwerpselen van besmette varkens. Hoogstwaarschijnlijk spelen ook insecten een rol bij de verspreiding en het virus zou zelfs via de lucht worden verspreid.

Vooraf door schade als gevolg van sterfte onder het rundvee in de Gelderse Vallei, is aandrang op de regering uitgeoefend, de ziekte van Aujeszky op te nemen in de Veewet en de daarin opgenomen schadeloosstellingen aan de getroffen veehouders ook op deze ziekte van toepassing te verklaren.

Gezien het karakter, het sub-klinisch voorkomen onder de varkensstapel, de wijze van smetstofverspreiding en de mogelijkheden tot bestrijding, behoort deze ziekte echter volgens de regering niet in de Veewet thuis en voor tegemoetkoming in de schade zijn geen termen aanwezig. De schade doet zich voornamelijk voor bij rundvee, als gevolg van de wijze van huisvesting.

Duidelijk is ook bij deze uitbraak weer gebleken, dat het gezamenlijk huisvesten van runderen en varkens risico's met zich meebrengt, die als bedrijfsrisico's moeten worden beschouwd.

Bestrijding

De ziekte van Aujeszky kan niet worden genezen, evenmin als dat bij andere virusziekten als mond- en klauwzeer en varkenspest het geval is.

De bestrijding dient zich uitsluitend te richten op preventieve maatregelen. Jonge biggen, zowel die van aangetaste als niet aangetaste tomen, kunnen met goede kans op succes worden beschermd door injectie met een antiserum.

Uit een door het Centraal Diergeneeskundig Instituut in samenwerking met de Faculteit der Diergeneeskunde van de Rijksuniversiteit te Utrecht ingesteld experimenteel onderzoek is gebleken, dat aan een preventieve vaccinatie van varkens tegen de ziekte vooralsnog geen waarde kan worden toegekend. Een onderzoek naar de effectiviteit van een dergelijke vaccinatie bij rundvee is nog gaande.

De veestapel kan op dit moment slechts worden beschermd door hygiënische maatregelen, zodat smetstofoverdracht wordt voorkomen. Deze maatregelen bestaan uit:

1. het gescheiden opstallen van varkens en runderen;
2. het vasthouden van honden en katten;
3. ratten, muizen en vliegen bestrijden. Vooral de bruine rat heeft een vrij grote actie-radius;
4. isolatie van het bedrijf;
5. desinfectiemaatregelen.

Het virus is niet gevoelig voor loog, wel voor zuur en chloramine. Een 2% oplossing van het laatste heeft in de praktijk bewezen goede resultaten op te leveren.

Om smetstofverspreiding te voorkomen is het voorts belangrijk klinisch zieke dieren af te zonderen en hun standplaatsen later te desinfecteren.

De ziekte levert geen gevaar op voor de mens, de gevoeligheid voor een infectie met de smetstof is bijzonder laag gebleken. In de literatuur zijn slechts vier gevallen van besmetting bekend, waarbij steeds sprake was van op laboratoria opgelopen infecties, die een gunstig verloop hadden.